

Słowo wstępne

Wprowadzenie do tego numeru, który zawiera wiele artykułów oraz sprawozdań na temat pedagogii Chiary Lubich, opracowanych przez wybitnych ekspertów z różnych stron świata, jest przedsięwzięciem wymagającym nie tylko ze względu na różnorodność zagadnień, lecz przede wszystkim ze względu na bogactwo myśli pedagogicznej założycielki Ruchu Focolari. Ta myśl dopiero od niedawna jest przedmiotem refleksji naukowców.

Aby wydobyć charakterystyczne cechy i oryginalny sens postawy pedagogicznej Lubich, konieczne byłoby syntetyczne spojrzenie na jej doświadczenie życiowe, a także na całą ewolucję Ruchu Focolari, ukształtowanego przez jej charyzmatyczną wizję, która przenika jej osobowość jako nauczycielki, wrażliwej na komunikowanie i dzielenie się swoją propozycją życia, inspirowanego przeżywanym Słowem Boga.

Uważna lektura jej pism i wyjątkowych doświadczeń w różnych obszarach: duchowym, kościelnym, społeczno-gospodarczym i kulturalnym umożliwia wydobyć koncepcji wychowawczych, które stopniowo stawały się coraz bardziej wyraźne, a z czasem zostały jasno zdefiniowane. Aspekt wychowawczy zawsze towarzyszył doświadczeniu Lubich, od czasu, kiedy zaczęła pracować jako nauczycielka w szkole podstawowej w dolinach Trydentu, poprzez zaangażowanie w zakładaniu szkół formacyjnych i wyższych instytutów w Ruchu, aż po utworzenie Instytutu Uniwersyteckiego Sophia (2007).

Z bogatego dziedzictwa pism i doświadczeń, które w tym tomie są bardzo dobrze udokumentowane i skomentowane, można wydobyć pewne cechy zarysującego się modelu wychowawczego, pozwalające dostrzec wręcz

pewien paradygmat pedagogiczny. Chciałbym syntetycznie ukazać niektóre z jego fundamentalnych założeń.

Podstawową zasadą, która często pojawia się w dialogach i pismach Lubich, jest stawianie w centrum osoby Jezusa Mistrza, który objawia człowiekowi miłość Ojca. Teologiczne i naukowe bogactwo jej pism nawiązuje do tradycji pedagogiki chrześcijańskiej, ta z kolei odnosi się do „boskiej pedagogii”, w której poziom nadprzyrodzony łączy się z ludzkim i go ożywia: *pedagogiem par excellence* jest Bóg wskazujący drogę do Prawdy. Ta zasada stosowana w realiach codziennego życia, a zwłaszcza u osób powołanych do wychowywania, pokazuje, że w postawie tych, którzy chcą być wychowawcami i świadkami, potrzeba pedagogicznego modelu transcendentalnego (metawychowawczego), w którym wychowawca nie zasiada na katedrze, by indoktrynować, lecz po to, aby tworzyć własną „wersję”. Mocne odniesienie chrystocentryczne, które osadza pedagogię jedności Chiary Lubich na fundamencie pedagogiki chrześcijańskiej, zakotwiczonej w tradycji patrystycznej, ukazuje jednak wyraźną nowość: Chrystus, Mistrz, Zmartwychwstały jest tym, który „zamieszkuje pośród swego ludu”.

Centralne miejsce Mistrza-Jezusa łączy się z wymiarem relacyjnym – stanowiącym główny przedmiot współczesnego doświadczenia i refleksji pedagogicznej – rzucając tym samym światło na wiele kluczowych zagadnień współczesnej pedagogiki. Wprowadza ona pewien systemowy model badawczy, uznając ontologiczny prymat relacji o podwójnym wymiarze: w stosunku do Boga i do bliźniego. Ponadto w jej tekstach relacja nie tylko jest ukazana jako odniesienie *między*, lecz także obecny jest w niej „trzeci element” – prawdziwy Mistrz. Mowa tu o koncepcji wychowawczej, która znajduje potwierdzenie u słynnych myślicieli XX w. (Emmanuel Lévinas, Martin Buber, Emmanuel Mounier). Ale oryginalnym elementem, który można znaleźć w doświadczeniu zrodzonym z duchowość jedności, jest relacja rozumiana jako rzeczywistość nie diadyczna, lecz triadyczna. Relacja, która wychodzi od dwóch podmiotów (wychowawcy i wychowanek), staje się pewnego rodzaju bytem psychicznym i społecznym (subiektywnym i obiektywnym), który jawi się jako realne *terejum*: rzeczywistość psychospołeczna zachodząca pomiędzy tymi dwoma.

Na fundamentalnym znaczeniu relacji osadzony jest dialogiczny wymiar wychowania, w którym widzimy perspektywę pedagogiczną opartą na faktie, że człowiek nie istnieje tylko w sobie, lecz jako podmiot „otwarty i ukierunkowany”, podejmując ryzyko, także ku temu, co jest inne niż on sam. Nie jest to kwestia oderwania się od siebie bezkrytycznego (tu pojawia się zagadnienie wzajemności), lecz orientacji *na to, co jest godne*, na to,

co ma wartość. W takim ujęciu dwie istoty kochają się, jeśli akceptują dzieło, które je transcenduje, jeśli są zwrócone ku horyzontowi znaczeń.

W relacji wzajemności znajduje swoje źródło i czerpie siłę zasada wspólnotowości. Duchowość wywodząca się z charyzmatu Chiary Lubich jest z samej swej natury wspólnotowa, opiera się na odwiecznej tajemnicy objawionej w Chrystusie, komunii miłości, która jest samym życiem Boga-Trójcy. Dlatego wymiar wspólnotowy jest naturalną cechą charyzmatu jedności i jest również przestrzenią, w której zamysł Boga wobec każdego jest odkrywany i nabiera kształtu w procesie wychowawczego wzrostu. We wspólnocie doświadcza się, że prawdziwa edukacja nie jest możliwa bez miłości i światła prawdy, które prowadzi do jeszcze większej miłości.

I wreszcie, modlitwa Jezusa skierowana do Ojca: „aby wszyscy stanowili jedno” (J 17,21), w niej Lubich dostrzegła cel wychowawczy Ruchu Focolari, który został przez nią skomentowany i zastosowany w różnych formach i wymiarach, aż po wydobycie go jako siły podstawowej i napędowej, zdolnej wpływać na całe społeczeństwa. Gdy Lubich zastosowała te słowa w życiu politycznym, zaczęła używać sformułowania „braterstwo”, odzyskując je z epokowego wydarzenia, jakim była rewolucja francuska. Kategoria, która tam została najmniej zastosowana i niewłaściwie pojęta, tu została użyta w powszechnym kluczu. W wymiarze pedagogicznym braterstwo stanowi podstawę wychowania obywatelskiego i do dobra wspólnego, obecnie – w procesie dokonującej się globalizacji – naglącego i potrzebnego bardziej niż kiedykolwiek. Myśl Lubich o braterstwie jest skierowana (lub ukierunkowuje) na uczenie bycia w relacji braterskiej – w jedności-odrębności – zarówno w wymiarze mikro-, jak i makrospołecznym: pomiędzy osobami, wspólnotami, grupami etnicznymi, narodami, państwami, religiami, instytucjami.

Pozostaje życzyć, aby zebrane w tej publikacji wartościowe i pogłębione naukowo artykuły przyczyniły się do pobudzenia naukowców, a zwłaszcza młodych badaczy, do odnowienia ich pasji pedagogicznej oraz wyznaczenia nowych kierunków badawczych i propozycji wychowawczych.

Abp Angelo Vincenzo Zani
Sekretarz Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej
Watykan, 16 lipca 2019 r.

